

The background of the cover is a photograph of a pond. Large, green lily pads with prominent veins are scattered across the frame. A small, vibrant red lotus flower is in bloom, positioned just below the title. The water is a deep, dark green, and the overall lighting is soft, creating a serene and natural atmosphere.

BŮH
MALIČKOSTÍ

ARUNDHATI ROY

Arundhati Roy

BŮH
MALIČKOSTÍ

Copyright © 1997 by Arundhati Roy

THE GOD OF SMALL THINGS

Published by arrangement with David Godwin Associates,
London

Všechna práva vyhrazena.

*Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Překlad © Veronika Křemenová, 2016

© DOBROVSKÝ s.r.o., 2016

ISBN 978-80-7585-497-1 (pdf)

Arundhati Roy

BŮH
MALIČKOSTÍ

Přeložila: Veronika Křemenová

Pro Mary Royovou, která mě vychovala.
Která mě naučila říkat „promiň“, než
jí na veřejnosti skočím do řeči.
Která mě milovala natolik, že mě nechala odejít.

Pro LKC, který přežil, stejně jako já.

*Už nikdy nebude příběh žádného člověka vyprávěn tak,
jako by byl jediný svého druhu.*

JOHN BERGER

1

RAJSKÁ NAKLÁDANÁ ZELENINA & MARMELÁDY

Květen je v Ayemenemu horký, pochmurný měsíc. Dny jsou dlouhé a vlhké. Řeka vysychá a černé vrány se cpou lesklými mangy na tichých prachově zelených stromech. Červené banány dozrávají. Chlebovníky praskají. Prostopášné masařky bezduše bzučí ve vzduchu vonícím po ovoci. Potom sebou praští o čisté okenní tabule a celé schvácené uschnou na slunci.

Noci jsou jasné, ale zaplavené těžkopádností a neblahým očekáváním.

Začátkem června ovšem přijde jihozápadní monzun a nastávají tři měsíce větru a vody s krátkými obdobími ostrého, zářivého slunečního svitu, který láká děti k tomu, aby ho chytily a hrály si s ním. Krajina nemravně zezelená. Když živé ploty z tapioky zakoření a rozkvetou, ztrácejí pozemky své pevné obrysy. Cihlové zdi mechově zezelenají. Rostliny pepřové révy se vinou po elektrických stožárech. Divoké liány protrhávají lateritové břehy a dále rostou přes zaplavené cesty. Lodě jezdí sem a tam po říčních bazarech. A v loužích, které vyplňují díry na hlavních silnicích, se objevují malé rybky.

Když se Rahel vrátila do Ayemenemu, přšelo. Šikmé stříbrné proudy deště bušily do kypré země a rozorávaly ji jako kulometná palba. Starý dům na kopci měl příkrou střechu se štítem vypadajícím jako nízký klobouk, který má dům natažený přes uši. Zdi byly porostlé měkkým mechem a trochu se vydouvaly vlhkem prosakujícím ze země. V neupravené zarostlé zahradě bylo všude slyšet šustění a cupitání malých živočichů. V houští se o lesklý kámen otírala užovka. Žlutí skokani pluli kalným rybníčkem sem a tam a hledali družky

k páření. Na příjezdové cestě zasypané listím se mihla promáčená mangusta.

Samotný dům vypadal, jako kdyby byl prázdný. Dveře a okna byly zamčené. Na přední verandě nic nebylo. Žádný nábytek. Venku byl ale stále zaparkovaný blankytně modrý Plymouth s chromovými ocasními ploutvemi a v domě ještě žila Baby Kochamma.

Baby Kochamma byla prateta Rahel, mladší sestra jejího dědečka. Ve skutečnosti se jmenovala Navomi, Navomi Ipe, ale všichni jí říkali Baby. Baby Kochamma se z ní stala, když byla dost stará na to, aby byla tetou. Rahel ale nepřijela za ní. Ani neteř, ani prateta si v tomto ohledu nedělaly žádné iluze. Rahel přijela za svým bratrem Esthou. Byli dvojvaječná dvojčata. Doktorům jim říkali „dizygotická“. Narodili se z oddělených, ale současně oplodněných vajíček. Estha – Esthappen – byl o osmnáct minut starší.

Estha a Rahel si zjevem nikdy nebyli příliš podobní, i když měli oba tenké paže a ploché hrudníky a byli prolezlí červíky a odulí jako Elvis Presley. Nikdo z přehnaně se usmívajících příbuzných ani z biskupů syrské ortodoxní církve, kteří dům v Aye-menemu často navštěvovali kvůli darům, nekladl obvyklé otázky typu: „Kdo je kdo?“ a „Který je který?“.

Jejich nerozlišitelnost ležela v hlubším, tajnějším místě. V těch prvních beztvarych letech, kdy se teprve vytvářela paměť, když byl život plný *začátků*, ale chyběly v něm *konce* a *všechno* bylo *navždy*, o sobě Esthappen a Rahel společně uvažovali jako o *mně* a odděleně, jednotlivě jako o *nás*. Jako by byli vzácnou odrůdou siamských dvojčat, fyzicky oddělených, ale se společnou identitou.

Nyní, o mnoho let později, si Rahel vzpomíná, jak se jednou v noci probudila a smála se Esthovu legračnímu snu.

Má také jiné vzpomínky, na které nemá žádné právo.

Například si pamatuje (i když u toho nebyla), co Esthovi udělal *prodavač pomerančové a citronové limonády* v kině Abhilash. Pamatuje si chuť rajčatových sendvičů – *Esthových* sendvičů, které jedl *Estha* v *madraském poštovním vlaku* cestou do Madrasu.

A tohle jsou jenom maličkosti.

Nyní ovšem o sobě a o Esthovi Rahel uvažuje jako o *nich*, protože odděleně už nejsou to, co *oni* bývali, nebo si dokonce mysleli, že *oni* budou.

Vůbec kdy.

Jejich životy mají nyní velikost a tvar. Estha má svůj život a Rahel má také svůj.

V jejich oddělených obzorech se jako skupinka trolů objevily *konce, hranice, rozmezí, břehy a limity*. Byla to malá stvoření s dlouhými stíny, hlídající *nejasný konec*. Pod očima se jim utvořily jemné půlměsíce a teď je jim tolik let, kolik bylo Ammu, když zemřela. Třicet jedna.

Ne staří.

Ne mladí.

Ale ve věku, kdy už si člověk dokáže představit, že zemře.

Estha a Rahel se málem narodili v autobuse. Auto, ve kterém Baba, jejich otec, vezl Ammu, jejich matku, do nemocnice v Shillongu, kde je Ammu měla přivést na svět, se rozbilo na klikaté silnici na čajovníkové plantáži v Assamu. Nechali tam auto stát a zastavili si přeplněný státní autobus. S podivným soucitem velmi chudých lidí s lidmi poměrně zámožnými nebo možná jen proto, že viděli, v jak vysokém stupni těhotenství Ammu je, udělali sedící cestující manželskému páru místo a zbytek cesty musel otec Esthy a Rahel držet břicho jejich matky (s nimi uvnitř), aby se nenatřásalo. To bylo předtím, než se rozvedli a než se Ammu vrátila zpátky do Kerala.

Estha si myslel, že kdyby se byli narodili v autobuse, měli by až do konce života autobus zadarmo. Nebylo jasné, odkud Estha tuto informaci má nebo jak na to přišel, ale dvojčata řadu let pocítovala vůči rodičům mírnou nelibost kvůli tomu, že je ošidili o celoživotní bezplatné jízdy autobusem.

Také si mysleli, že kdyby je někdo přejel na značeném přechodu pro chodce, zaplatila by jim vláda pohřeb. Byli skálopevně přesvědčeni o tom, že právě k tomu značené přechody pro chodce jsou. K pohřbům zadarmo. V Ayemenemu samozřejmě nebyly žádné značené přechody pro chodce, kde by mohlo člověka něco

přejet, a nebyly dokonce ani v Kottayanu, což bylo nejbližší město, ale Estha a Rahel viděli nějaké přechody z okénka auta, když jeli do Cochinu, což bylo město vzdálené dvě hodiny jízdy.

Vláda nikdy nezaplatila za pohřeb Sophie Mol, protože Sophii Mol nikdo nepřešel na značeném přechodu pro chodce. Měla pohřeb v Ayemenemu ve starém, nově vymalovaném kostele. Sophie byla sestřenice Esthy a Rahel a dcera jejich strýce Chacka. Přijela na návštěvu z Anglie. Když zemřela, bylo Esthovi a Rahel sedm let. Sophii Mol bylo necelých devět. Měla zvláštní dětskou rakev.

Vyloženou saténem.

S lesklými mosaznými držadly.

Ležela v ní ve žlutých krimplenových zvonových kalhotách, s vlasy svázanými stužkou a se svou cestovní kabelkou vyrobenou v Anglii, kterou milovala. Obličej měla bledý a vráscitý jako palec dhobiho (pradláka), který byl příliš dlouho ve vodě. Farnost se shromáždila kolem rakve a žlutý kostel se dmul jako hrdlo zvukem smutného zpěvu. Kněží s kudrnatými vousy houkali kadidelnicemi pověšenými na řetězech a vůbec se na malé děti neusmívali tak, jak to obvykle v neděli dělali.

Dlouhé svíce na oltáři byly zahnuté. Krátké svíce zahnuté nebyly.

Nějaká stará dáma přestrojená za vzdálenou příbuznou, kterou nikdo nepoznal, ale která se často objevovala u mrtvých těl na pohřbech (osoba závislá na pohřbech? latentní nekrofilka?), nakapala kolínskou vodu na chomáček vaty a se zbožným a lehce vyzývavým výrazem ji nanasla Sophii Mol na čelo. Sophie Mol voněla kolínskou a rakvovým dřevem.

Margaret Kochamma, anglická matka Sophie Mol, nedovolila Chackovi, biologickému otci Sophie Mol, aby ji objal a utěšoval.

Rodina stála pohromadě v malém hloučku. Margaret Kochamma, Chacko, Baby Kochamma a vedle ní její švagrová Mammachi – babička Esthy a Rahel (a Sophie Mol). Mammachi byla skoro slepá a mimo dům vždycky nosila tmavé brýle. Zpoza brýlí jí kanuly slzy a chvěly se jí na bradě jako dešťové kapky na okraji střechy. Ve

svátečním šedobílém sáří vypadala drobně a nemocně. Chacko byl Mammachin jediný syn. Její vlastní žal ji trápil. Jeho žal ji ničil.

Ammu, Estha a Rahel sice směli na pohřeb přijít, ale museli stát zvlášť a ne se zbytkem rodiny. Nikdo se na ně ani nepodíval.

V kostele bylo horko a bílé okraje kal praskaly a kroutily se. V jedné květině v rakvi zemřela včela. Ammu se třásly ruce i zpěvník, který v nich držela. Měla studenou kůži. Estha stál blízko ní, sotva při vědomí, jeho bolavé oči se leskly jako sklo a rozpalené tváře se opíraly o holou kůži Ammuiných třesoucích se rukou držících zpěvník.

Rahel byla naproti tomu zcela při vědomí, naprosto bdělá a zkřehlá vyčerpáním z bitvy, kterou vedla se Skutečným Životem.

Všimla si, že Sophie Mol byla na svém pohřbu vzhůru. Ukázala Rahel *dvě věci*.

Věc *číslo jedna* byla nově vymalovaná vysoká kopule žlutého kostela, kterou si Rahel nikdy neprohlédla zevnitř. Byla vymalovaná modře jako obloha, s plovoucími mráčky a malinkými svišticími tryskovými letadélky, která létala v oblacích sem a tam a zanechávala za sebou bílé dráhy. Je pravda (a je nutné podotknout), že by bylo jednodušší si těchto věcí všimnout, kdyby člověk ležel v rakvi a díval se vzhůru, než když stojí mezi kostelními lavicemi obklopený smutnými boky a zpěvníky.

Rahel přemýšlela o člověku, který si dal tu námahu a vylezl tam nahoru s plechovkami barvy, s bílou na obláčky, s modrou na oblohu, se stříbrnou na trysková letadélka, se štětci a se ředidlem. Představovala si ho tam nahoře, někoho, jako je Velutha, s nahým tělem a zářícího, sedícího na prkně, jak se houpe na lešení ve vysoké kostelní kopuli a maluje stříbrná trysková letadélka na modrou oblohu kostela.

Přemýšlela o tom, co by se stalo, kdyby se lano přetrhlo. Představovala si toho člověka, jak padá jako tmavá hvězda z oblohy, kterou vytvořil. Jak rozlámaný leží na kostelní podlaze a jak z jeho lebky vytéká tmavá krev jako nějaké tajemství.

Tehdy už Esthappen a Rahel věděli, že na světě existují jiné způsoby, jak ničit lidi. Už znali ten pach. Nasládlý. Jako staré růže ve vánku.

Věc číslo dvě, kterou Sophie Mol ukázala Rahel, bylo netopýří mládě.

Rahel během pohřebního ceremoniálu pozorovala malého černého netopýřka, jak se šplhá po drahém pohřebním sáří Baby Kochammy a jemně do něj zatíná své zkroucené drápky. Když se dostal do místa mezi sáří a blůzou Baby Kochammy, k místu smutku, Baby Kochamma zaječela a ohnala se po něm zpěvníkem. Zpěv ustal a ozývalo se: „Cotoje? Coseděje?“ a víření a plácání sáří.

Smutní kněží si prsty se zlatými prsteny otírali své kadeřavé vousy, jako kdyby jim v nich skrytí pavouci najednou tkali pavučiny.

Netopýří mládě vyletělo nahoru k obloze a změnilo se v tryskové letadélko bez klikaté stopy.

Jenom Rahel si všimla hvězdy, kterou Sophie Mol tajně udělala v rakvi.

Všichni zase začali zpívat a zazpívali dvakrát ten samý smutný verš. A žlutý kostel se zase dmul zpěvem jako hrdlo.

Když na malém hřbitově za kostelem spouštěli rakev Sophie Mol do země, Rahel věděla, že Sophie ještě není mrtvá. Slyšela (jako kdyby byla Sophie Mol) měkké zvuky padající červené hlíny a tvrdé zvuky oranžového lateritu, které poškodily lesklý lak na rakvi. Slyšela tlumené úderý skrz vyleštěné dřevo a saténovou podšívku rakve. Slyšela smutné hlasy kněžích tlumené hlínou a dřevem.

*A odevzdáváme do tvých rukou, nejmilosrdnější Otče,
duši tohoto našeho zemřelého dítěte
a odevzdáváme její tělo zemi,
neboť prach jsi a v prach se obrátíš.*

Sophie Mol v zemi ječela a zuby trhala satén. Její jekot ale skrz kámen a zemi nebyl slyšet.

Sophie Mol zemřela, protože nemohla dýchat.

Zabil ji její pohřeb. *Prach jsi prach jsi prach jsi.* Na jejím náhrobním kameni bylo napsáno *Sluneční paprsek svěřený nám tak krátce.*

Ammu později vysvětlila, že „tak krátce“ znamená *na příliš krátkou dobu*.

Po pohřbu vzala Ammu dvojčata zpátky na policejní stanici v Kottayamu. Už to místo znali. Strávili tam velkou část předšlého dne. V očekávání ostrého, kouřového pachu staré moči, kterým byly prosáklé stěny a nábytek, si pořádně ucpali nosní dírký ještě dřív, než se pach objevil.

Ammu se zeptala po náčelníkovi policejní stanice, a když byla předvedena do jeho kanceláře, řekla mu, že došlo ke strašlivému omylu a že chce učinit prohlášení. Požádala, aby mohla vidět Veluthu.

Knír inspektora Thomase Mathewa se natrásal jako přátelský maharádža z reklamy na společnost Air India, ale jeho oči byly prohnané a lačné. „Na tohle všechno už je teď trochu pozdě, nemyslíte?“ řekl. Mluvil hrubým kottayamským dialektem malajálamštiny. Když mluvil, upřeně hleděl Ammu na prsa. Řekl, že policie ví všechno, co vědět potřebuje, a že kottayamská policie nepřijímá výpovědi od *věšji* nebo jejich nelegitimních dětí. Ammu odpověděla, že to se ještě uvidí. Inspektor Thomas Matthew obešel svůj psací stůl a s obuškem v ruce přistoupil k Ammu.

„Kdybych byl vámi,“ řekl, „šel bych potichu domů.“ Potom zlehka poklepal obuškem Ammu na prsa. Jemně. *Ťuk ťuk*. Jako kdyby si z košíku vybíral manga a ukazoval na ty kousky, které chce zabalit a doručit. Vypadalo to, že inspektor Thomas Mathew ví, na koho si může dovolit a na koho ne. Na tohle policisté mají instinkt.

Na červeno-modré tabuli za ním bylo napsáno:

Poslušnost
Oddanost
Loajalita
Inteligence
Ctihodnost
Iniciativa
Efektivita

Když odcházeli z policejní stanice, Ammu plakala, a tak se jí Estha a Rahel nezeptali, co znamená *věšja*. Nebo dokonce *nelegitimní*. Bylo to poprvé, kdy viděli svoji matku plakat. Nevzlykala. Obličej měla tvrdý jako z kamene, ale z očí jí tryskaly slzy a stékaly jí po strnulých tvářích. Dvojčatům se z toho udělalo strachy špatně. Ammuiny slzy učinily všechno, co se až dosud jevilo jako neskutečné, skutečným. Vraceli se do Ayemenemu autobusem. V autobuse se k nim po držadle přisunul průvodčí. Byl to hubený muž v khaki oblečení. Svými kostnatými kyčlemi se opřel o zadní část sedadla a zacvakal na Ammu svými štípacími kleštičkami. Cvaknutí znamenalo: *Kam to bude?* Rahel cítila vůni svazku autobusových lístků a kysele kovový pach autobusového držadla na rukách průvodčího. „Je mrtvý,“ pošeptala mu Ammu. „Zabila jsem ho.“

„Do Ayemenemu,“ řekl Estha rychle, než se průvodčí rozzlobil.

Vytáhl z Ammuiny peněženky peníze. Průvodčí mu dal lístky. Estha je opatrně přeložil a dal si je do kapsy. Potom svými malými pažemi objal svou strnulou, plačící matku.

O dva týdny později byl Estha *vrácen*. Ammu byla donucena poslat ho zpátky k jejich otci, který mezitím opustil své osamělé zaměstnání na čajovníkové plantáži v Assamu a přestěhoval se do Kalkaty, kde si našel práci u společnosti, který vyráběla uhlíkovou čerň. Znovu se oženil, (víceméně) přestal pít a trpěl jen občasnými recidivami.

Estha a Rahel se už od té doby neviděli.

A teď, o dvacet tři let později, jejich otec Esthu *znovu vrátil*. Poslal ho zpátky do Ayemenemu s kufrem a dopisem. Kufr byl plný elegantního nového oblečení. Baby Kochamma ten dopis ukázala Rahel. Byl napsaný šikmým ženským písmem jako z klášterní školy, ale podpis na konci dopisu patřil jejich otci. Nebo alespoň jméno. Rahel by podpis stejně nepoznala. V dopise stálo, že jejich otec odešel z té společnosti na výrobu uhlíkové černi a chystá se emigrovat do Austrálie, kde získal místo šéfa bezpečnostního oddělení v továrně na keramiku, a že nemůže

vzít Esthu s sebou. Že přeje všem v Ayemenemu hodně štěstí a že by se přijel na Esthu podívat, pokud by se někdy vrátil do Indie, což, jak dále psal, považuje za dost nepravděpodobné.

Baby Kochamma řekla Rahel, že pokud chce, může si ten dopis nechat. Rahel vrátila dopis do obálky. Papír změkkl a ohýbal se jako kus látky.

Rahel zapomněla na to, jak vlhký dokáže být monzunový vzduch v Ayemenemu. Nabobtnalé kredence skřípaly. Zamčená okna se dala otevřít jen násilím. Listy knih ve svých obalech vlhly a krabatily se. Večer se vždy zničehonic objevoval podivný hmyz a pátil se na matných 40wattových žárovkách Baby Kochammy. Během dne jeho křupavá, spálená, mrtvá tělíčka zaneřádila podlahy a parapety, a dokud je Kochu Maria nezametla na svou umělohmotnou lopatku, páchl vzduch *něčím spáleným*.

Ten *červnový déšť* se nezměnil.

Nebe se otevřelo a voda crčela na zem a probudila k životu starý, unavený pramen, zavlažila zelený mech rostoucí na prasečím chlívku bez prasat a prováděla kobercové nálety na klidné louže v barvě čaje, tak jako paměť provádí bombardování klidných myšlenek v barvě čaje. Tráva vypadala svěže zeleně a potěšeně. Šťastné fialové žížaly spokojeně lezly v bahně. Zelené kopřivy se lehce pohybovaly. Stromy se ohýbaly.

O něco dále, ve větru a dešti, na březích řeky v náhlé bouřkové temnotě dne se procházel Estha. Měl na sobě růžové tričko v barvě rozmačkaných jahod, teď tmavě promáčené, a věděl, že přijela Rahel.

Estha byl vždycky tiché dítě, takže nikdo nemohl přesněji určit (rok ani měsíc nebo den), kdy přestal mluvit. Tedy kdy přestal mluvit úplně. Ve skutečnosti neexistovalo žádné „kdy přesně“. Bylo to, jako když postupně upadá prodej a zavře se obchod. Stěží patrné utichnutí. Jako kdyby mu prostě došla konverzační témata a on už neměl co říct. Esthovo mlčení ovšem nikdy nepůsobilo nemístným dojmem. Nikdy nebylo rušivé. Nikdy nebylo křiklavé. Nebylo to vyčítavé mlčení na protest proti něčemu, ale

spíše určitý druh letního spánku a klidového stádia, psychologická obdoba toho, čím prochází dvojdyšná ryba v období sucha, až na to, že v Esthově případě to vypadalo, jako kdyby období sucha mělo trvat věčně.

Postupem času získal Estha schopnost splynout se svým pozadím, ať byl kdekoli – dokázal splynout s knižními regály, zahradami, závěsy, dveřmi, ulicemi – a působit neživým, pro netrénované oko téměř neviditelným dojmem. Cizím lidem obvykle chvíli trvalo, než si ho všimli, i když s ním byli ve stejné místnosti. Trvalo jim dokonce ještě déle, než si všimli, že nemluví. Někteří lidé si toho nevšimli vůbec.

Estha zabíral ve světě jen velmi málo místa.

Po pohřbu Sophie Mol, když byl Estha *vrácen*, ho jejich otec poslal do chlapecké školy v Kalkatě. Estha nebyl výjimečný student, ale nebyl ani v ničem pozadu, natož aby v něčem neprospíval. Obvyklé hodnocení, které mu učitelé psali na vysvědčení, znělo *průměrný student* nebo *dostatečný prospěch*. Dále učitelé opakovaně uváděli stížnost *Neúčastní se skupinových aktivit*. Nikdy ale nevysvětlili, co přesně „*skupinovými aktivitami*“ myslí.

Estha dokončil školu s průměrnými výsledky, ale odmítl jít na vysokou. Místo toho se začal starat o domácnost, čímž svého otce a macechu zpočátku uvedl do velkých rozpaků. Jako kdyby se svým vlastním způsobem snažil vydělat si na živobytí. Zametal, vytíral a pral všechno prádlo. Naučil se vařit a nakupovat zeleninu. Prodavači na tržištích, sedící za pyramidami naolejované, lesklé zeleniny, ho brzy poznali a uprostřed pokřikování ostatních zákazníků ho vždy přednostně obsloužili. Podali mu rezavou plechovku od filmu, aby si do ní dal zeleninu, kterou si vybere. Estha nikdy nesmlouval. Prodavači ho nikdy neošidili. Když byla zelenina zvážená a zaplacená, přendali mu ji prodavači do jeho červeného umělohmotného nákupního košíku (cibule dolů, lilky a rajčata nahoru) a vždy mu zadarmo přidali snítku koriandru a plnou hrst zelených chilli papriček. Estha pak zeleninu vezl nacpanou tramvají domů. Jako tichá bublina vznášející se na moři hluku.

Když něco potřeboval při jídle, vstal a obsloužil se.

Jakmile tichost přišla, zůstala v Esthovi a rozšířila se v něm. Rozpínala se z jeho hlavy a svírala ho svými rozbředlými pažemi. Kolébala ho do rytmu dávného bušení srdce lidského plodu. Pomalu sunula svá plíživá chapadla s přísavkami podél vnitřní části jeho lebky, vysávala pahorky a kotliny jeho paměti, vyháněla staré věty a smetala mu je ze špičky jazyka. Zbavovala jeho myšlenky slov, která je popisovala, a nechávala je oloupané a nahé. Nevyslovitelné. Ochromené. Pokud by Esthu někdo pozoroval, mohlo by se mu zdát, že možná ani žádné myšlenky nemá. Jak ubíhala léta, Estha se pomalu stáhl ze světa. Zvykl si na tu tíživou chobotnici, která žila v jeho těle a stříkala své inkoustově černé sedativum na jeho minulost. Důvod Esthova mlčení se postupně ukrýval. Byl pohřbený kdesi hluboko v uklidňujících záhybech této skutečnosti.

Když se Khubchand, Esthův milovaný, slepý, lysý, inkontinentní sedmnáctiletý voříšek, rozhodl dlouze a v bolestech zemřít, Estha o něj v posledních dnech jeho těžkého života oddaně pečoval, jako kdyby na něm nějakým způsobem závisel jeho vlastní život. Khubchand, který měl ty nejlepší úmysly, ale ten nejméně spolehlivý močový měchýř, se v posledních měsících svého života pracně protahoval vyklápěcími psími dvířky umístěnými ve spodní části dveří, které vedly do černé zahrady, prostrkoval dvířky hlavu a močil přerušovaně, jasně žlutě, *dovnitř*. Potom s prázdným močovým měchýřem a čistým svědomím vzhédl k Esthovi matnými zelenými očima, které v jeho prošeďavé lebce svítily jako kalná jezírka, belhal se zpátky na svůj vlhký polštářek a zanechával přitom na podlaze mokré šlápoty. Když Khubchand ležel na svém polštářku a umíral, viděl Estha, jak se v Khubchandových hladkých fialových očích odráží okno ložnice a obloha za ním. A jednou uviděl i přelétajícího ptáka. Pro Esthu, ponořeného do vůně starých růží, zkrvavených vzpomínkami na ubitého muže, byla skutečnost, že něco tak křehkého, tak neuvěřitelně jemného přežilo, že *smělo* existovat, hotový zázrak. Letící pták odrážející se v očích starého psa. Esthovi se tehdy rozzářil obličej úsměvem.

Když Khubchand umřel, začal Estha se svými vycházkami. Chodil hodiny a hodiny. Zpočátku se procházel jen po okolí, ale postupně chodil dále a dále od domova.

Lidé si zvykli vídat ho na cestě. Dobře oblečeného, tiše se procházejícího muže. Jeho obličej ztmavl a nabyl přírodnější podoby. Zhrubl. Byl vrásčitý od slunce. Začal vypadat moudřeji, než ve skutečnosti byl. Jako rybář ve velkém městě, který si v sobě nese tajemství z moře.

Ted', když byl *znovu vrácen*, se Estha procházel po celém Ayemenemu.

Několik dní se procházel podél břehů řeky, která páchla výkaly a pesticidy zakoupenými za peníze od Světové banky. Většina ryb uhynula. Ty, které přežily, měly shnilé ploutve a dělaly se jim boláky.

Jindy se procházel po cestě. Podél nových, čerstvě upečených domů opatřených polevou, jež si za peníze vydělané v zemích Perského zálivu koupili zedníci, zdravotní sestry, elektrikáři a bankovní úředníci, kteří těžce a s utrpením pracovali daleko od domova. Podél posmutnělých starších domů, jež zezelenaly závisť a které se krčí na svých soukromých příjezdových cestách mezi svými soukromými kaučukovníky. Každý z nich je hroutícím se panstvím se svým vlastním grandiózním příběhem.

Procházel se podél vesnické školy, kterou jeho pradědeček postavil pro děti *nedotknutelných*.

Podél žlutého kostela Sophie Mol. Podél Ayemenemského mládežnického klubu kung-fu. Podél mateřské školy Něžná poupátka (pro *dotknutelné*), podél obchodu s potravinami, který prodával rýži, cukr a banány, jež mu ve žlutých trsech visely ze střechy. K lanům, která visela ze stropu, byly kolíčky na prádlo připevněné levné časopisy s měkkým pornem o vymyšlených jihoindických sexuálních přebornících. Líně se otáčely v teplém vánku a lákaly poctivé kupující k letným pohledům na zralé, nahé ženy ležící v kalužích falešné krve.

Někdy se Estha procházel podél Šťastného tisku – tiskárny starého soudruha K. N. M. Pillaie a bývalého ayemenemského

úřadu komunistické strany, kde se konávaly půlnoční vzdělávací schůze a kde se tiskly a distribuovaly pamflety se vzletnými texty písní marxistické strany. Vlajka, která se třepetala na střeše, zplihla a zestárla. Rudá barva vybledla.

Sám soudruh Pillai vycházel v dopoledních hodinách ven v nasádlé aertexové vestě a pod měkkým bílým mundu se mu rýsovala varlata. Mazal se teplým, peprně vonícím kokosovým olejem a mnul si starou uvolněnou kůži, která volně visela z jeho kostí jako žvýkačka. Žil teď sám. Jeho manželka Kalyani zemřela na rakovinu vaječníků. Jeho syn Lenin se přestěhoval do Dillí, kde pracoval jako údržbář pro zahraniční velvyslanectví.

Když se soudruh Pillai před svým domem natíral olejem a Estha šel okolo, zamával mu na pozdrav.

„Estho Mon!“ volal svým vysokým, pisklavým hlasem, roztrpeným a vláknitým jako cukrová třtina zbavená kůry. „Dobré ráno! Zase na zdravotní vycházce?“

Estha prošel okolo, nebyl nezdvořilý, ani zdvořilý. Jen tichý.

Soudruh Pillai se plácal po celém těle, aby si rozproudil krevní oběh. Nebyl schopen říct, jestli ho Estha po těch letech poznával nebo ne. Ne že by mu na tom nějak zvlášť záleželo. I když jeho role v celé té záležitosti nebyla vůbec malá, necítil soudruh Pillai žádnou osobní zodpovědnost za to, co se stalo. Pustil celou tu věc z hlavy jako *nevyhnutelný důsledek nutných politických zájmů*. Záležitost se starou omeletou a vejci. Ale tehdy byl soudruh K. N. M. Pillai hlavně politik. Profesionální výrobce omelet. Chodil po světě jako chameleon. Nikdy neodkrýval svá tajemství a nikdy ani nepůsobil dojmem, že by tak činil. Proploval chaosem se zdravou kůží.

Byl prvním člověkem v Ayemenemu, který se dozvěděl o Rahelině návratu. Tato zpráva ho nijak zvlášť nerozrušila, jen vzbudila jeho zvědavost. Estha byl pro soudruha Pillaie téměř cizí člověk. Jeho vypovězení z Ayemenemu bylo tak náhlé a neobřadné a také už to bylo hodně dávno. Rahel ale soudruh Pillai znal dobře. Viděl ji vyrůstat. Byl zvědavý, co ji přivedlo nazpátek. Po všech těch letech.

Dokud Rahel nepřijela, měl Estha v hlavě ticho. Ale ona s sebou přivezla zvuk projíždějících vlaků a světla a stíny, které na člověka padají, když sedí u okna. Svět, roky zamčený venku, najednou vplul dovnitř a Estha teď pro samý hluk neslyšel sám sebe. Vlaky. Dopravní ruch. Hudba. Burza. Protrhla se přehrada a vír divoké vody všechno smetl. Komety, housle, průvody, osamělost, mraky, plnovousy, náboženští fanatici, seznamy, vlajky, zemětřesení, zoufalství, to všechno bylo strženo do zmateného víru.

A Estha, jenž se procházel na břehu řeky, necítil vlhkost deště ani nenadálé chvění prokřehlého štěněte, které Esthu na čas adoptovalo a cupitalo po jeho boku. Šel kolem starého mangostanu a nahoru k okraji lateritového výběžku, který vyčníval do řeky. Dřepl si na bobek a pohupoval se v dešti. Mokrý bahno pod jeho botami dělalo hrubé zvuky připomínající sání. Prochladlé štěně se třáslo – a dívalo.

Baby Kochamma a Kochu Maria, zatrpklá, vzteklá, zakrslá kuchařka, byly jediné osoby, které zbyly v ayemenemském domě, když byl Estha *znovu vrácen*. Mammachi, jejich babička, byla mrtvá. Chacko teď žil v Kanadě a provozoval neúspěšný obchod se starožitnostmi.

A co to znamenalo pro Rahel.

Když Ammu zemřela (naposledy přijela do Ayemenemu oteklá po kortizonu a s chrastěním v hrudníku, které znělo jako křik vzdáleného muže), se Rahel posouvala z místa na místo. Ze školy do školy. Prázdniny trávil v Ayemenemu, značně ignorována Chackem a Mammachi (zesláblými žalem, hroutícími se tíhou ze ztráty blízké osoby jako párek opilců v baru s palmovým vínem) a značně ignorující Baby Kochammu. Pokud šlo o výchovu Rahel, Chacko a Mammachi se snažili, ale nedařilo se jim to. Poskytovali jí zaopatření (jídlo, oblečení, placení různých výdajů), ale přestali se o ni zajímat.

Ztráta Sophie Mol měkce našlapovala po ayemenemském domě jako nějaká tichá věc v ponožkách. Schovávala se v knihách a v jídle. V Mammachinu pouzdru na housle. Ve strupech

boláků, které se Chackovi neustále dělaly na holeních. V jeho ochablých, zženštilých nohách.

Je zvláštní, jak někdy vzpomínka na smrt přežívá ještě mnohem déle než vzpomínka na život, který zcizila. Po celé ty roky, kdy se vzpomínky na Sophii Mol (hledáčky odpovědí na malé moudré otázky: *Kam chodí umírat staří ptáci? Proč ti mrtví nepadají z nebe jako kameny?*, zvěstovatelky tvrdé reality: *Oba jste stoprocentní neběloši a já poloviční*, odbornice na krveprolití: *Viděla jsem pána, který měl nehodu a kterému viselo oko na konci nervu jako jo-jo.*) pomalu vytrácely, nabývala ztráta Sophie Mol na síle a byla stále živější. Byla tu pořád. Jako celosezónní ovoce, které se rodí každou sezónou. Stálá jako pracovní místo poskytované státem. Provedla Rahel celým dětstvím (ze školy do školy) až do ženství.

Rahel se poprvé ocitla na seznamu hříšníků v Nazaretském klášteře v jedenácti letech, když ji dozorkyně přistihly za branou klášterní zahrady, jak zdobí hromádku čerstvého kravského trusu malými kytičkami. Příští ráno musela na shromáždění vyhledat v Oxfordském slovníku výraz *zvrácenost* a nahlas přečíst jeho význam. „*Stav nebo okolnosti zvrácenosti nebo zkaženosti*,“ četla Rahel, zatímco za ní seděla řada přísně se tvářících jeptišek a před ní dav chichotajících se spolužaček. „*Stav zvrácenosti: morální zvrácenost; vrozená zkaženost lidské povahy z důvodu prvotního hříchu; vyvolení i nevyvolení přicházejí na svět ve stavu naprostého úpadku a odcizení od Boha a sami od sebe nemohou páchat nic jiného než hříchy*. J. H. Blunt.“

O šest měsíců později byla vyloučena pro opakované stížnosti ze strany starších dívek. Byla obviněna (naprostým právem) z toho, že se schovává za dveřmi a schválně vráží do dalších spolužaček. Když ji ředitelka koleje podrobila výsledku ohledně jejího chování (napřed ji přesvědčovala, potom jí nařezala rákoskou a nakonec nechala vyhladovět), Rahel se nakonec přiznala, že to dělala proto, aby zjistila, jestli prsa při vrážení bolí. Tato křesťanská instituce ovšem existenci prsou neuznávala. S jejich existencí se nepočítalo, tak jak mohla při vrážení bolet?

Toto bylo první ze tří vyloučení. Další vyloučení bylo za kouření. Třetí za to, že zapálila přičesek představené kláštera, k jehož krádeži se pod nátlakem přiznala.

V každé škole, kam Rahel chodila, si učitelky všimly, že:

(a) Je Rahel extrémně zdvořilé dítě.

(b) Nemá žádné kamarádky.

Vypadalo to jako kultivovaná, osamělá forma zkaženosti. A právě z tohoto důvodu se všechny učitelky shodly na tom, že (vychutnávající si svou učitelskou nelibost, dotýkající se jí jazyky a cucající ji jako bonbón) je to s ní o to vážnější.

Je to, šeptaly si navzájem, *jako kdyby neuměla být dívkou*.

Nebyly daleko od pravdy.

Kupodivu to vypadalo, jako kdyby nedostatek zájmu okolí měl za následek nepředvídatelné projevy ducha.

Rahel vyrostla bez jakéhokoli vedení. Bez někoho, kdo by jí zařídil sňatek, kdo by jí vyplatil věno, a tudíž bez povinného manžela, který by se jí rýsoval na obzoru.

A tak, pokud nedělala příliš mnoho hluku, měla možnost se nadále svobodně věnovat svým vlastním průzkumům: prsou a toho, jak bolí. Průzkumům příčesků a toho, jak dobře hoří. Průzkumům života a toho, jak by se měl žít.

Když dokončila školu, byla přijata na druhořadou fakultu architektury v Dillí. Nebyl to důsledek žádného vážného zájmu o architekturu. Ve skutečnosti nešlo dokonce ani o povrchní zájem. Rahel prostě náhodou udělala přijímací zkoušky a náhodou ji přijali. Na učitele zapůsobila spíše velikost (enormní) než úroveň jejich uhlových kreseb zátiší. Nedbalé, ledabylé linie byly mylně pokládány za produkt umělecké sebejistoty, i když jejich tvůrkyně ve skutečnosti žádnou umělkyní nebyla.

Rahel strávila na vysoké škole osm let, aniž by dokončila pětileté studium a získala titul. Školné bylo nízké a nebylo těžké vydělávat si na živobytí čmáráním, bydlet na koleji, jíst doto- vaná studentská jídla, málokdy chodit na vyučování, pracovat místo toho jako kreslířka v levných stavitelských firmách, které zneužívaly studenty jako levnou pracovní sílu, prezento-

valy jejich výkresy a svalovaly na ně vinu, když se něco nepodařilo. Ostatní studenty, zvláště chlapce, děsila Rahelina nevyzpytatelnost a téměř katastrofální nedostatek ambicí. Nevšímali si jí. Nikdy ji nezvali k sobě domů nebo na hlučné večírky. Dokonce i její profesori na ni pohlíželi s nedůvěrou – na její prapodivné, nepraktické plány budov, předkládané na levném hnědém papíru, na její lhostejnost vůči jejich zanícené kritice.

Občas psala Chackovi and Mammachi, ale nikdy se do Aye-menemu nevrátila. Ani když Mammachi zemřela. Ani když Chacko emigroval do Kanady.

Na škole architektury potkala Rahel Larryho McCaslina, který v Dillí shromažďoval materiál pro svou doktorskou práci na téma *Energetická hospodárnost v lidové architektuře*. Poprvé si Rahel všiml ve školní knihovně a potom o pár dní později znovu na Chánově tržišti. Měla na sobě džíny a bílé tričko. Kolem krku měla připnutý kus starého, ručně vyráběného přehozu, který za ní vlál jako pláštěnka. Neposedné vlasy měla svázané dozadu, aby vypadaly rovně, přestože rovné nebyly. V jedné nosní dírce jí zářil malý diamant. Měla absurdně krásné klíční kosti a hezkou atletickou chůzi.

Tamhle jde jazzová melodie, pomyslel si Larry McCaslin a šel za Rahel do knihkupectví, kde se ani jeden z nich nedíval na knihy.

Rahel si to namířila do manželství jako cestující k neobsazenému místu v letištní hale. S pocitem, že si bude moci *sednout*. Odjela s Larrym do Bostonu.

Když Larry držel svou ženu v náruči a měl její tvář položenou na svém srdci, byl vyšší než ona a viděl temeno její hlavy s tmavým chomáčem vlasů. Když jí položil prst ke koutku úst, ucítil jemný puls. Tohle místo miloval. A to lehké, nezřetelné poskakování těsně pod její kůží. Dotýkal se toho místa, poslouchal ho svýma očima, jako cítí nastávající otec kopání svého nenarozeného dítěte v matčině lůně.

Držel ji, jako kdyby byla nějaký dárek. Který dostal z lásky. Něco tichého a malého. Neúnosně drahého.

Ale když se milovali, cítil se dotčený jejíma očima. Chovaly se, jako kdyby patřily někomu jinému. Někomu, kdo se dívá. Kdo se dívá z okna na moře. Na loďku na řece. Nebo v mlze na kolemjdoucího v klobouku.

Byl podrážděný, protože nevěděl, co ten pohled *znamená*. Nazval by ho čímsi mezi lhostejností a zoufalstvím. Nevěděl, že na některých místech světa, jako je země, ze které Rahel pochází, spolu některé druhy zoufalství soupeří o prvenství. A že *osobní* zoufalství nikdy nemůže být dost zoufalé. Že když se osobní zoufalství objeví v postranní svatyni u cesty obrovského, divokého, kroužícího, vzrušujícího, směšného, šíleného, nemožného, veřejného zmatení nějakého národa, něco se stane. Velký Bůh vyje jako horký vítr a vyžaduje úctu. Potom *malý Bůh* (opatrný a uvážlivý, soukromý a omezený) odchází otupělý a strnule se směje své vlastní nepatřičnosti. Zvyklý na ujišťování o své vlastní bezvýznamnosti se stal odolným a skutečně lhostejným. Na ničem příliš nezáleží. Nic není mimořádně důležité. A oč méně na tom záleží, o to méně je to důležité. Nikdy to není dost důležité. Protože předtím se staly *horší věci*. V zemi, ze které Rahel pochází, navždy balancující mezi hrůzou z války a strachem z míru, se stále dějí *horší věci*.

A tak se *malý Bůh* směje prázdným smíchem a vesele uskakuje. Jako bohatý chlapec v šortkách. Píská si a kope do kamenů. Zdrojem jeho lehké euforie je relativní malost jeho neštěstí. Leze lidem do očí a stává se z něj podrážděný výraz.

To, co Larry McCaslin viděl v očích Rahel, vůbec nebylo zoufalství, ale určitý druh vynuceného optimismu. A prázdné místo tam, kde bývala Esthova slova. Nedalo se čekat, že to pochopí. Že prázdnota v jednom dvojčeti je jen obdoba tichosti druhého dvojčete. Že do sebe tyto dvě věci zapadají. Jako do sebe naskládané lžíce. Jako těla milenců, kteří se dobře znají.

Když se rozvedli, pracovala Rahel několik měsíců jako servírka v jedné indické restauraci v New Yorku. A potom několik měsíců jako noční prodavačka v neprůstřelné budce na benzínové pumpě za Washingtonem, kde občas opilci zvraceli do podnosu na peníze a kde jí pasáci nabízeli výnosnější zaměstnání.

Dvakrát viděla, jak postřelili nějakého muže oknem auta. A jednou viděla pobodaného muže, kterého vyhodili z jedoucího auta s nožem v zádech.

Potom jí Baby Kochamma napsala, že byl Estha *znovu vrácen*. Rahel opustila zaměstnání na benzínové pumpě a s radostí opustila Ameriku. Aby se vrátila do Ayemenemu. K Esthovi v dešti.

Ve starém domě na kopci seděla Baby Kochamma u jídelního stolu a loupala přezrálou, tlustou, zpěněnou a hořkou okurku. Měla na sobě zplihlý kostkovaný župan s nadýchanými rukávy a žlutými skvrnami od kurkumy. Pod stolem klátila svými drobnými pěstěnými nohama jako malé dítě na vysoké židli. Na nohách měla otoky, takže vypadaly jako malé vzduchové polštářky ve tvaru nohou. Kdykoli někdo v minulosti přijel do Ayemenemu na návštěvu, Baby Kochamma ho s oblibou upozorňovala na to, jak má oproti ní velké nohy. Požádala hosta, aby si mohla zkusit si jeho pantofle, a pak řekla: „Podívejte, jak jsou mi velké!“ A potom v těch velkých pantoflích chodila po domě a mírně si nadzdvihovala sáří, aby mohli všichni obdivovat její malé nohy.

Baby Kochamma škrábala okurku s výrazem stěží skrývaného vítězství. Měla radost, že Estha na Rahel nepromluvil. Že se na ni jen podíval a hned zase odešel. Do deště. Tak jako to dělal se všemi ostatními lidmi.

Baby Kochammě bylo osmdesát tři let. Oči se jí za tlustými brýlemi roztékaly jako máslo. „Copak jsem ti to neříkala?“ prohodila směrem k Rahel. „Co jsi čekala? Zvláštní zacházení? Říkám ti, že přišel o rozum! Už nikoho *nepoznává*! Co sis myslela?“

Rahel nic neřekla.

Cítila rytmus Esthova pohupování a mokrá dešť na jeho kůži. Cítila drsný, zmatený svět v jeho hlavě.

Baby Kochamma se rozpačitě podívala na Rahel. Už litovala toho, že jí o Esthově návratu napsala. Co jiného ale měla dělat? Mít ho zbytek života na krku? Proč *by měla*? Nenesla za něj žádnou zodpovědnost.

Nebo snad ano?

Mlčení sedělo mezi praneteří a pratetou jako nějaká třetí osoba. Jako cizí člověk. Oteklý. Nezdравý. Baby Kochamma pomyslela na to, že se musí na noc zamknout v ložnici. Snažila se vymyslet něco, co by mohla říct.

„Jak se ti líbí můj účes?“

Dotkla se svého nového účesu rukou od okurky. Ve vlasech se jí zachytila kapka okurkové pěny.

Rahel nenapadlo nic, co by mohla říct. Dívala se, jak Baby Kochamma loupe svou okurku. Žluté kousky okurkové slupky jí dělaly skvrny na prsou. Načerno obarvené vlasy měla načesané přes hlavu jako nit odvinutou z cívky. Barva na vlasy jí obarvila kůži na čele na světle šedo. Vypadalo to jako tmavá druhá linie vlasů. Rahel si všimla, že se Baby Kochamma začala malovat. Používat rtěnku. Tužku na obočí. Trochu růže. A protože byl dům zamčený a tmavý a protože Baby Kochamma používala jen 40wattové žárovky, měla malé množství rtěnky nanesené mimo své skutečné rty.

Zhubla v obličeji a v ramenou, takže už neměla kulatou, ale kuželovitou postavu. Když ale seděla u jídelního stolu a nebyly vidět její obrovské boky, působila téměř křehkým dojmem. Matné světlo v jídelně jí jakýmsi záhadným způsobem stíralo vrásky z obličeje, díky čemuž kupodivu vypadala mladší. Měla na sobě spoustu šperků, které patřily Rahelině mrtvé babičce. Vlastně je měla na sobě všechny. Blýskající se prsteny. Diamantové náušnice. Zlaté náramky a krásně tepaný plochý zlatý řetěz, na který si čas od času sahala, aby se ujistila, že je na svém místě a že patří jí. Jako mladá nevěsta, která nemůže uvěřit svému štěstí.

Žije svůj život pozpátku, pomyslela si Rahel.

Byl to mimořádně bystrý postřeh. Baby Kochamma *žila* svůj život pozpátku. Jako mladá žena se zřekla materiálního světa a nyní ho jako stará žena zjevně přijala. Objímala ho a on na oplátku objímal ji.

Když bylo Baby Kochammě osmnáct let, zamilovala se do pohledného irského mnicha, otce Mulligana, který byl do Kerala na rok vyslán ze svého semináře v Madrasu. Studoval hinduis-

tické posvátné knihy, aby je dokázal inteligentním způsobem zavrhnout.

Každý čtvrtek ráno přijížděl otec Mulligan do Ayemenemu navštívit otce Baby Kochammy, reverenda E. Johna Ipea, který byl knězem martomitského kostela. Reverend Ipe byl v křesťanské komunitě velmi dobře známý jako muž, který byl osobně požehnán patriarchou Antiochie, nejvyšším představitelem syrské křesťanské církve. Tato událost se stala součástí ayemenemského folklóru.

V roce 1876, když bylo otci Baby Kochammy sedm let, vzal ho jeho otec na setkání s patriarchou, který byl na návštěvě u syrských křesťanů v Kerale. Ocitli se přímo před skupinou lidí, ke kterým patriarcha hovořil z nejzápadnější verandy paláce Kalleny v Cochinu. Jeho otec využil příležitosti, zašeptal něco svému synkovi do ucha a postrčil chlapečka dopředu. Budoucí reverend, klouzaje se na patách a ztuhlý strachem, přiložil své vyděšené rty k prstenu na patriarchově prostředníčku a zmáčel ho svými slinami. Patriarcha si utřel prsten do rukávu a malému chlapci požehnal. Dlouho potom, co vyrostl a stal se knězem, byl reverend Ipe i nadále známý jako *Punnyan Kunju* – Malý Požehnaný – a lidé připlouvali v lodčkách po řece až z Alleppey a Ernakulamu a vozili s sebou děti, aby jim reverend Ipe požehnal.

Přestože byl mezi otcem Mulliganem a reverendem Ipem značný věkový rozdíl a přestože patřili k různým denominacím církve (jejichž jediným společným postojem byla vzájemná nevraživost), užívali si oba muži společnosti toho druhého a reverend Ipe zval často otce Mulligana na oběd. Jen jeden z těchto dvou mužů si uvědomil sexuální vzrušení, které nabývalo na síle jako příliv v útlé dívce, která sedávala u stolu ještě dlouho poté, co byl oběd odnesen.

Nejdříve se Baby Kochamma snažila svést otce Mulligana svým každotýdenním předváděním hrané dobročinnosti. Každý čtvrtek ráno, právě ve chvíli, kdy měl otec Mulligan přijet, Baby Kochamma násilím myla u studny nějaké vesnické dítě tvrdým červeným mýdlem, které ho bolelo na vystupujících žebrech.

„Dobré ráno, otče!“ zavolala vždy při jeho příchodu Baby Kochamma s úsměvem na rtech, který dokonale kontrastoval s tím, jak pevně jako ve svěráku svírala tenkou paži dítěte, kluzkou od mýdla.

„Dobré ráno, Baby!“ odpověděl vždy otec Mulligan, zastavil se a složil si slunečník.

„Chtěla jsem se vás na něco zeptat, otče,“ řekla vždy Baby Kochamma. „V prvním listě Korintským, desáté kapitole, verši dvacet tři, se píše: ‚Všechno je dovoleno, ale ne všechno je prospěšné.‘ Otče, jak může být ve vztahu k Němu *všechno* dovoleno? Myslím, že to můžu chápat tak, že je ve vztahu k němu *něco* dovoleno, ale –“

Otec Mulligan byl více než polichocen city, které vzbudil v atraktivní mladé dívce, jež před ním stála a měla třesoucí se ústa k zulibání a zářící oči, černé jako uhel. Protože byl také mladý a možná si částečně uvědomoval, že vážná vysvětlení, kterými ji zbavil jejích pochybností týkajících se Bible, byla zcela v rozporu se vzrušujícím příslibem, jenž byl stále vidět v jeho zářících smaragdových očích.

Každý čtvrtek stáli u studny nezdoláni nemilosrdným poledním sluncem. Mladá dívka a neohrožený jezuita. Oba se chvěli nekřesťanskou vášní. A využívali Bibli jako lest potřebnou k tomu, aby mohli být spolu.

Uprostřed jejich konverzace se nebohému namydlenému dítěti, mytému proti jeho vůli, pokaždé podařilo vyklouznout a Otec Mulligan se rychle probral a řekl: „Jé! Měli bychom ho chytit dřív, než chytí rýmu.“

Potom znovu otevřel slunečník a odešel v čokoládové róbě a pohodlných sandálech jako zvysoka našlapující velbloud, který musí dodržet úmluvu. Bylo to, jako kdyby táhl bolavé srdce Baby Kochammy za sebou na provázku a ono se za ním belhalo a zakopávalo o listy a malé kamínky. Pohmožděné a téměř zlomené.

Uběhl celý rok krátkých ranních čtvrtečních setkání. Přícházela čas, kdy se měl otec Mulligan vrátit do Madrasu. Protože charita nepřinesla žádné hmatatelné výsledky, vložila zoufalá mladá Baby Kochamma veškerou svou naději do víry.

Baby Kochamma se s neuvěřitelnou umíněností (která byla v té době u mladé dívky považována za něco tak špatného jako fyzická vada – třeba zaječí pysk nebo koňská noha) vzepřela přání svého otce a stala se římskou katoličkou. Se speciálním povolením od Vatikánu složila slib a vstoupila do ženského kláštera v Madrasu jako novicka. Doufala, že se jí dostane legitimní příležitosti pobývat s otcem Mulliganem. Představovala si je spolu, v tmavých záhrobních místnostech s těžkými sametovými závěsy, jak diskutují o náboženství. To bylo všechno, co chtěla. Všechno, v co se kdy odvážila doufat. Jen být v jeho blízkosti. Dost blízko na to, aby cítila jeho vousy. Aby viděla hrubou tkaninu jeho kleriky. Aby mu projevovala lásku jen tím, že se na něj bude dívat.

Velmi rychle pochopila, jak marné bylo její úsilí. Zjistila, že nadřízené sestry si vydobýly výhradní právo na biblické diskuse s kněžími a biskupy o pochybnostech mnohem složitějších, než by ty její kdy mohly být, a že by mohlo trvat několik let, než by se dostala do blízkosti otce Mulligana. Byla v klášteře čím dál tím neklidnější a nešťastnější. Vypěstovala si silnou alergickou vyrážku na pokožce hlavy z toho, jak se jí o ni neustále otíral čepec. Měla pocit, že mluví anglicky mnohem lépe než všichni okolo. Díky tomu se cítila ještě osamělejší než dřív.

Do roka po jejím vstupu do kláštera začínal otec Baby Kochammy dostávat záhadné dopisy. *Můj nejdražší tatínku, mám se dobře a jsem ve službách našeho Pána šťastná. Ale zdá se, že Koh-i-noor je nešťastná a stýská se jí po domově. Můj nejdražší tatínku, Koh-i-noor dnes po obědě zvracela a začíná mít teplotu. Můj nejdražší tatínku, zdá se, že klášterní strava Koh-i-noor nesvědčí, i když mně moc chutná. Můj nejdražší tatínku, Koh-i-noor je rozrušená, protože se zdá, že její rodina jí nerozumí ani jí nezáleží na tom, jestli je Koh-i-noor šťastná...*

Kromě toho, že to (v té době) bylo jméno největšího diamantu na světě, reverend E. John Ipe neznal žádnou další Koh-i-noor. Divil se tomu, jak dívka s muslimským jménem mohla skončit v katolickém klášteře.

Byla to matka Baby Kochammy, kdo si posléze uvědomil, že Koh-i-noor není nikdo jiný než sama Baby Kochamma. Vzpomněla si, jak před mnoha lety ukazovala Baby Kochammě kopii poslední vůle svého tatínka (dědečka Baby Kochammy), ve které v pasáži týkající se vnoučat napsal: *Mám sedm šperků a jeden z nich je můj Koh-i-noor*. Závěť pokračovala tím, že každému vnoučeti odkázal trochu peněz a šperků, ale nikdy neupřesnil, koho z nich považuje za svůj Koh-i-noor. Matka Baby Kochammy si uvědomila, že Baby Kochamma z nějakého nepochopitelného důvodu předpokládala, že dědeček myslel ji – a že na celou tu pozdější dobu v klášteře, protože věděla, že všechny její dopisy před odesláním čte matka představená, oživila postavu jménem Koh-i-noor, aby informovala rodinu o svém trápení.

Reverend Ipe jel do Madrasu a odvezl svou dceru z kláštera. Byla ráda, že odjíždí, ale trvala na tom, že se nevrátí ke své původní víře a po zbytek svého života zůstane římskou katoličkou. Reverend Ipe si uvědomil, že si jeho dcera vybudovala „špatnou pověst“ a že nemá velkou šanci najít si manžela. Rozhodl se tedy, že když nebude mít manžela, nebude na škodu, když se jí dostane vzdělání. A tak jí zařídil studium na vysoké škole v americkém Rochesteru.

O dva roky později se Baby Kochamma vrátila z Rochesteru s diplomem v oboru okrasné zahradnictví, ale ještě zamilovanější do otce Mulligana než kdy předtím. Po štíhlé atraktivní dívce, jakou bývala dřív, už nezůstala ani stopa. Během svého pobytu v Rochesteru Baby Kochamma velmi přibrala. Lze říct, že byla obézní. Dokonce i nesmělý drobný krejčí Chellappen u Chungramského mostu trval na tom, že si za její blůzy bude účtovat obnos jako za safari košile.

Aby se Baby Kochamma neustále neutápěla ve vzpomínkách, dal jí její otec na starost přední zahradu ayemenemského domu. Baby Kochamma tam vytvořila divokou drsnou zahradu, na kterou se chodili dívat lidé až z Kottayamu.

Byl to kulatý, svažující se kus pozemku se strmou štěrkovou příjezdovou cestou kolem dokola. Baby Kochamma ho proměnila ve svěží labyrint ze zakrslých živých plotů, skalek a podiv-

ných postaviček. Její nemilejší květinou byla toulitka. *Anthurium andraeanum*. Měla jich celou sbírku, „*rubrum*“, „*honeymoon*“ a spoustu japonských odrůd. Jejich jednoduché dužnaté toulce se pohybovaly v odstínech od strakaté černé ke krvavě rudé a zářící oranžové. Jejich nápadné tečkované čnělky byly vždycky žluté. Uprostřed zahrady Baby Kochammy, obklopené záhonky dosny a plamenky, močil mramorový andělíček nekonečným stříbrným proudem do mělkého bazénku, ve kterém kvetl jediný modrý lotos. Na každém rohu bazénku si hověl růžový umělohmotný trpaslík s ruměnci na tvářích a ve špičaté červené čepičce.

Baby Kochamma trávila svá odpoledne v zahradě. V sáří a v gumových holínkách. Rukama v zářivě oranžových pracovních rukavicích ovládala obrovské zahradnické nůžky. Jako krotitel lvů krotila kroutící se víno a pečovala o ježaté kaktusy. Stříhala bonsaje na správnou velikost a pečlivě ošetřovala vzácné orchideje. Válčila s počasím. Snažila se pěstovat protěž a čínskou guavu.

Každou noc si mazala nohy krémem a zatlačovala si kůžičky u nehtů na nohou.

Nedávno byla okrasná zahrada po více než půl století vytrvalé pedantské péče ponechána osudu. Odkázána jen sama na sebe, byla čím dál tím neupravenější a divočejší jako cirkus, jehož zvířata zapomněla své kousky. Plevel, kterému lidé říkali komunistický porost (protože v Keralé bujel jako komunismus), zadusil exotičtější rostliny. Nepřestávalo růst jen víno, stejně jako nehty na nohou mrtvoly. Prorostlo nosními dírkami růžových umělohmotných trpaslíků a kvetlo v jejich dutých hlavách, takže se tvářili, jako kdyby byli překvapeni a jako kdyby měli každou chvíli začít kýchat.

Důvodem tohoto náhlého, nenuceného zpusnutí zahrady byla nová láska. Baby Kochamma si nechala na střechu ayemenemského domu nainstalovat parabolickou anténu. Ve svém salónu u své satelitní televize předsedala celému světu. Nebylo těžké pochopit toto neuvěřitelné vzrušení, které se Baby Kochammě zrodilo v hlavě. Nebylo to něco, co by vznikalo postupně. Stalo se to přes noc. Blondýnky, války, hladomor, fotbal, sex, hudba,

státní převraty – ti všichni přijeli stejným vlakem. Společně si vybalili. Bydleli ve stejném hotelu. A do Ayemenemu, kde byl dříve nejhlasiťjším zvukem klakson autobusu, mohli být nyní povoláni jako sloužící celé války, hladomor, malebné masakry a Bill Clinton. A tak, zatímco její okrasná zahrada chřadla a umírala, Baby Kochamma sledovala hry americké ligy NB, jednodenní kriketové zápasy a všechny tenisové grandslamové turnaje. Ve všední dny se dívala na *Báječné a bohaté* a na *Santa Barbaru*, kde křehké blondýnky s namalovanými ústy a tuhými nalakovanými účesy sváděly umělé muže a bránily svá sexuální impéria. Baby Kochamma milovala jejich lesklé oblečení a chytré, jízlivé, pohotovité odpovědi. Během dne se jí vybavovaly nesouvislé ukázky z těchto seriálů a ona se jim tiše smála.

Kuchařka Kochu Maria pořád nosila tlusté zlaté náušnice, které jí natrvalo znetvořily ušní lalůčky. Ráda se dívala na *WWF Wrestling Mania show*, kde Hulk Hogan a Pan Dokonalý, kteří měli krky silnější než hlavy a na sobě třpytivé lycrové legíny, do sebe surově mlátili. Smích Kochu Marie měl stejný lehce krutý podtón, jaký někdy mívá smích malých dětí.

Celý den spolu seděly zamčené v salónu v hlučném televizním tichu. Baby Kochamma na zahradnické židli s dlouhými opěrkami nebo na pohovce (podle toho, v jakém stavu měla nohy), Kochu Maria seděla vedle ní na podlaze (a pokud mohla, přepínala mezi kanály). Jedna měla vlasy sněhobílé, druhá obarvené načerno jako uhl. Hlásily se do všech soutěží, využívaly všech inzerovaných slev, které získaly, a dvakrát vyhrály – jednou trička a jednou termosku, kterou Baby Kochamma uchovávala pod zámkem ve své skříni.

Baby Kochamma milovala ayemenemský dům a láskyplně pečovala o nábytek, který podědila díky tomu, že všechny ostatní přežila. Mammachiny housle a houslový stojan, almary z Ooty, umělohmotné síťované židle, postele z Dillí, toaletní stolek z Vídně s popraskanými držátky ze slonoviny. Jídelní stůl z růžového dřeva, který vyrobil Velutha.

Děsily ji zprávy BBC o hladomoru a televizních válkách, o kterých se dozvíдалa, když přepínala kanály. Její starý strach